

International Organization for Migration (IOM)
The UN Migration Agency

Tarptautinė migracijos organizacija

Migracijos informacijos centras „Renkuosi Lietuvą“

Tyrimo
„Grižtamoji migracija: regionų perspektyva“
pristatymas

Lietuvos Respublikos Prezidentūra,
Vilnius, 2018.01.10

Dr. Audra Sipavičienė
TMO Vilniaus biuro vadovė

GRĮŽTAMOJI MIGRACIJA: REGIONŲ PERSPEKTYVA

Tyrimo tikslas:

emigracijos ir grįžtamosios migracijos problematika regionuose; savivaldybių pozicija ir veiksmai, siekiant susigrąžinti išvykusius gyventojus bei perspektyvos regionuose.

Tyrimas atliktas TMO Migracijos Informacijos Centro „Renkuosi Lietuvą“ užsakymu. Tyrimas atliktas 2017 m. lapkričio mėn., vykdytojas: „Spinter tyrimai“.

Tyrimo sudėtinės dalys:

- Savivaldybių kontaktiniai asmenys (44 iš 60)
- Grįžusieji emigrantai (13)
- Visuomenės nuomonė (visa Lietuva, 1005)

- Lietuvoje gyventojų migracijos klausimai išlieka ypač aktualūs, tiek dėl nepaprastai didelių ir augančių emigracijos mastų (*2014 m. emigravo 36.6 tūkst., 2015 – 44.5, 2016 – 51 tūkst., 2017 (per 11 mėn.) – jau 54.6 tūkst.*, tad 2017 m galime pasieksime dešimtmečio rekordą) tiek ir neproporcingai mažų grįžtamosios migracijos srautų.
- 2017 m., stebimas tam tikras grįžtamosios migracijos srauto augimas (*2014 – 19.5 tūkst.; 2015 – 18.4 tūkst.; 2016 – 14.2 tūkst.; 2017(11 mėn.) – 16.6 tūkst.*), bet kol kas šie srautai nepajėgūs kompensuoti emigracijos nuostolių.
- Grįžtamosios migracijos skatinimas – vienas LT vyriausybės prioritetų. Nors dauguma emigrantų grįžta į didžiuosius miestus, stebimas ir susidomėjimas regionais. Ar ir kiek savivaldybėms aktuali grįžtamosios migracijos problematika, kas yra daroma šiame fronte, kokios perspektyvos – tokie klausimai buvo keliami tyrime „Grįžtamoji migracija: regionų perspektyva“.

1. EMIGRACIJA TAMPA NE TIK EKONOMINE, BET IR SOCIALINE VISOS VALSTYBĖS PROBLEMA

Jau dabar trūksta darbingo amžiaus gyventojų ne pavienėse savivaldybėse, o ištisuose Lietuvos regionuose.

Šalies regionai kenčia ne vien nuo emigracijos į užsienį, bet ir nuo vidinės migracijos, ypačingai jaunų žmonių kėlimosi gyventi į didmiesčius.

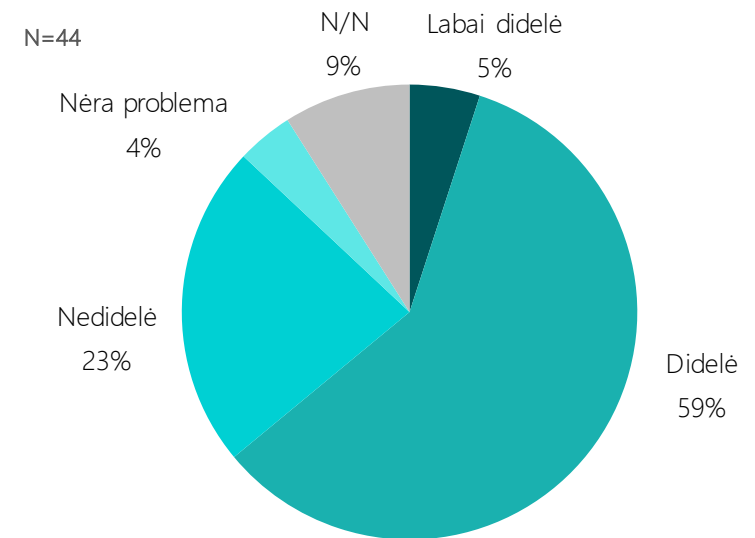
Visa tai sąlygoja:

- Darbo jėgos trūkumą
- „Protų nutekėjimą“
- Nepilnas/ išyrančias šeimas
- Regionuose uždaromas mokyklas
- Senstančią populiaciją
- Apmirusį kultūrinį gyvenimą
- Nykstančius kaimus
- Nesurenkamus mokesčius (savivaldybės tampa valstybės „išlaikytinėmis“)

Išlikimo iššūkis savivaldybėms – pralaužti „uždarą ratą“: kuo labiau prastėja gyvenimo kokybė regione, tuo daugiau darbingo amžiaus žmonių jį palieka.

Emigracijos, kaip problemos, suvokimas regionuose

Ar Jūsų mieste / rajone emigracija yra didelė problema?

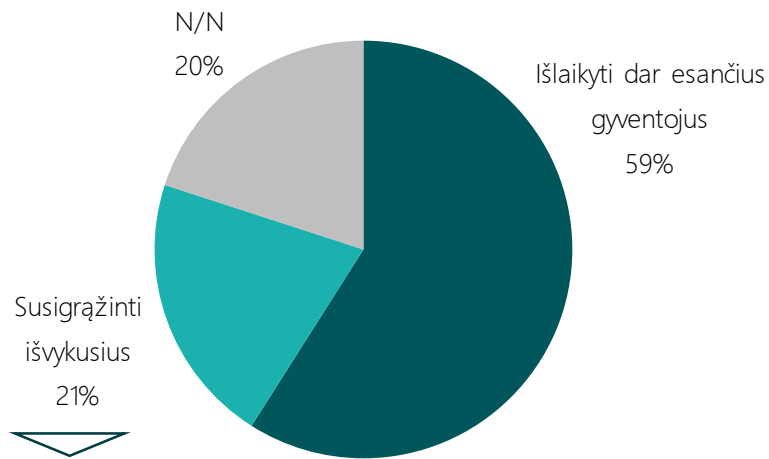

2. SAVIVADYBĖS JAUČIASI PRALAIMĖJUSIOS KOVĄ DĖL IŠVYKUSIŲ, TODĖL PIRMIAUSIA ORIENTUOJASI Į DAR LIKUSIŲ IŠLAIKYMĄ

Savivaldybių pasiskirstymas pagal turimą nuostatą dėl gyventojų išlaikymo / susigrąžinimo (svarbiausias tikslas)

Į ką labiau orientuojasi Jūsų savivaldybė – į dar rajone gyvenančių žmonių išlaikymą, išvykusių į užsienį / didmiesčius žmonių susigrąžinimą?

N=44

Iš Lietuvos didmiesčių	45%
Iš užsienio	22%
Iš bet kur	22%
Jaunimą	11%

Tokių nuostatų priežastis – daugelis emigracijos ir grįžtamosios migracijos veiksnių yra už savivaldybės kompetencijos ir galios ribų, ypač akcentuojama neadekvačios galimybės ir nekonkurencingi atlyginimai.

Daugelis savivaldybių yra pasirengusios pasiūlyti darbo vietas tiek mažai kvalifikuotiems darbuotojams, tiek įvairių sričių specialistams, tačiau kartu pripažįstama, kad siūlomas atlyginimas yra mažai pajėgus konkuruoti ne tik su užsieniu, bet ir su šalies didmiesčiais.

Vidutinis atlyginimas 450 – 700 Eur.

Itin trūkstamiems specialistams siūlomas 1000 eur. atlyginimas, tarnybinis butas.

Taip pat gali pasiūlyti:

- vaikų priežiūros paslaugas
- gerą socialinę infrastruktūrą
- rekreacinę infrastruktūrą/ gražią gamtą.

Šalyje egzistuoja nekonkurencingi atlyginimai...

„pagrindinis faktorius, kodėl emigrantai negrįžta yra maži atlyginimai. Jie kartais užsienyje gauna ir 5 kartus didesnį atlyginimą, negu mokamas čia Lietuvoje. Kuris žmogus rinksis sau blogesnes sąlygas?“

„pajutę didesnių atlyginimų galimybę didmiesčiuose, žmonės emigruoja <...> jaunimas po studijų negrįžta į gimtąjį rajoną“

„turėtų būti sudarytos sąlygos už darbą gauti konkurencingą atlyginimą, tada žmonės pamastytų apie grįžimą į savo šalį“

Savivaldybės kompetencijos ir galios yra ribotos...

„valstybė turi priimti įstatymus dėl grįžtančiųjų integracijos, numatyti priemones ir finansavimą, o savivaldybėms pavesti tas priemones taikyti ir įgyvendinti savo teritorijose. Be to reikia atsižvelgti į kiekvienos savivaldybės ypatumus, realias sąlygas, įsigilinti į vietines aktualijas ir taikyti tas priemones“

„reikia Seimo ir vyriausybės darbų, keičiant įstatymus, kadangi savivaldybė daro tik tai, kas reglamentuota teisės aktuose“

„savivaldybės turėtų turėti daugiau savarankiškumo, kad galėtų padėti emigrantams. Trūksta lėšų“

3. NORS ŽMONIŲ LABAI TRŪKSTA, *DE FACTO* EMIGRANTŲ SUSIGRAŽINIMAS ŠIANDIEN VERTINTINAS KAIP SAVIVALDYBIŲ NORAS, BE NE TIKSLAS

Darbai emigrantų grąžinimo fronte atskirose savivaldybėse vyksta tik dėl aktyvesnių darbuotojų ar savivaldos iniciatyvų, tačiau dažniausiai nėra sisteminio požiūrio į problemą, tik pavienės savivaldybės emigracijos problemai yra suteikusios aiškią teisinę formą (t.y. priėmę formalų sprendimą), nėra priimtų programų / priemonių paketų kryptingai veiklai; tikslinių savivaldybės specialistų priskyrimas projekto „Renkuosi Lietuvą“ koordinavimui taip pat daugeliu atveju atsitiktinis.

Prioritetai (ko labiausiai laukiama sugrįžtant)

Demografiniai kriterijai:

- Darbingo amžiaus
- 30-40 m.
- Jaunimas

Ekonominiai kriterijai:

- Verslūs žmonės / verslininkai
- Kvalifikuoti darbininkai
- Pramonės darbininkai

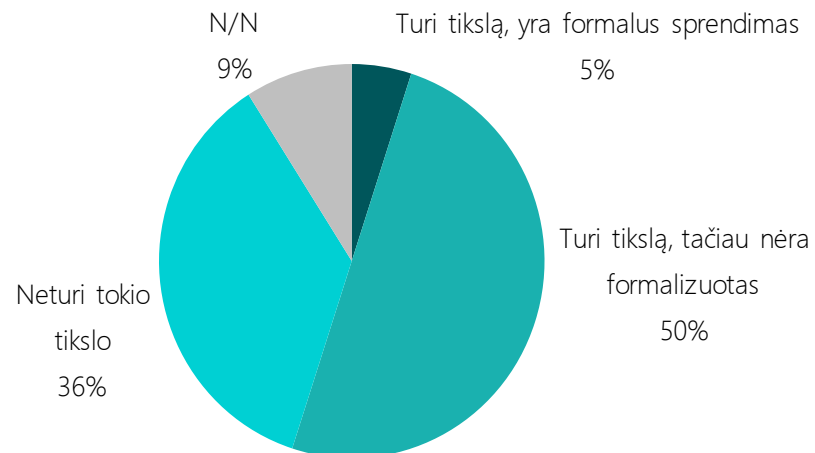
Specialistai:

- Gydytojai
- Psichologai
- Tikslųjų mokslų mokytojai

Tikslo skatinti grįžtamąją migraciją turėjimas

Ar savivaldybės turi tikslą skatinti grįžtamąją migraciją (susigrąžinti išvykusiuosius)?

N=44

Kaip tapo „Renkuosi Lietuvą“ koordinatoriumi....

„galbūt todėl, kad esu atsakinga už pabėgėlių integraciją, nors daugiau viską daro Raudonas kryžius“

„Niekada nesusidūriau nei su emigrantais, nei su imigrantais, todėl sunku atsakyti“

„nežinau, paskyrė ir tiek, man pačiai tai buvo staigmena“

„reikia paklausti valdžios. Paskyrė, tai ir dirbame savo darbą“

„reikėjo kažką paskirti, tai paskyrė mane“

„tiesiog nuėjau pas skyriaus vedėją ir paklausiau, kas bus atsakingas, o kadangi čia aš gavau tą informaciją, tai pasakė, kad aš būsiu atsakinga“

4. RYŠIAI SU EMIGRANTAIS DAŽNIAUSIAI REMIASI INDIVIDUALIOMIS GYVENTOJŲ INICIATYVOMIS, BET NE SISTEMINGAIS SAVIVALDYBIŲ VEIKSMAIS

Itin trūksta proaktyvios politikos. Savivaldybių administracijos, savo tradiciniu veiklos modeliu orientuotos į gyventojų poreikių tenkinimą, paprasčiausiai su tokiais poreikiais nesusiduria – į savivaldybę šiais klausimais kreipiasi pavieniai interesantai. Tad problematika daugeliu atveju nėra žinoma:

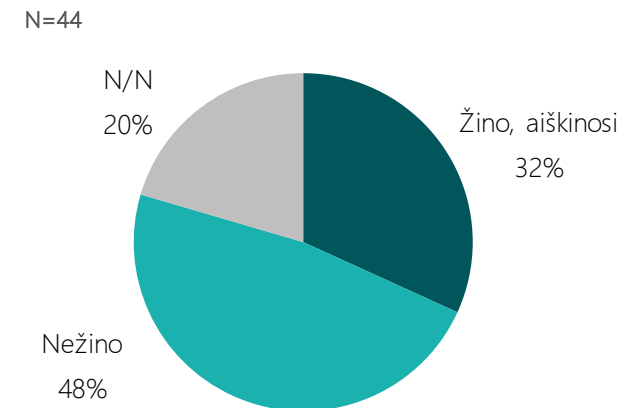
- Nei viena savivaldybė neturi konkreto veiksmų plano ką reikėtų daryti, į miestą, rajoną grįžus didesniam emigrantų skaičiui

*„jei tai būtų, tuomet rengtų tokį planą, ką reikėtų daryti“
„plano neturime, tačiau esant poreikiui, savivaldybė imtųsi priemonių ir, vadovaujantis Lietuvos Respublikos įstatymais, suteiktų numatytą paramą ir pagalbą“*

- Ryšių su emigravusiais ar grįžusių emigrantų palaikymo iniciatyvos remiasi vietos iniciatyvių gyventojų, dažniausiai pačių buvusių migrantų pastangomis.
- Dažniausiai įvardinta ryšio su emigravusiais kraštiečiais priemonė – savivaldybės internetinis puslapis.

Sugrįžusiųjų poreikių aiškinimasis

Ar savivaldybės atstovai žino, aiškinosi realius sugrįžusiųjų poreikius, susijusius su šeimos parsigabenimu?

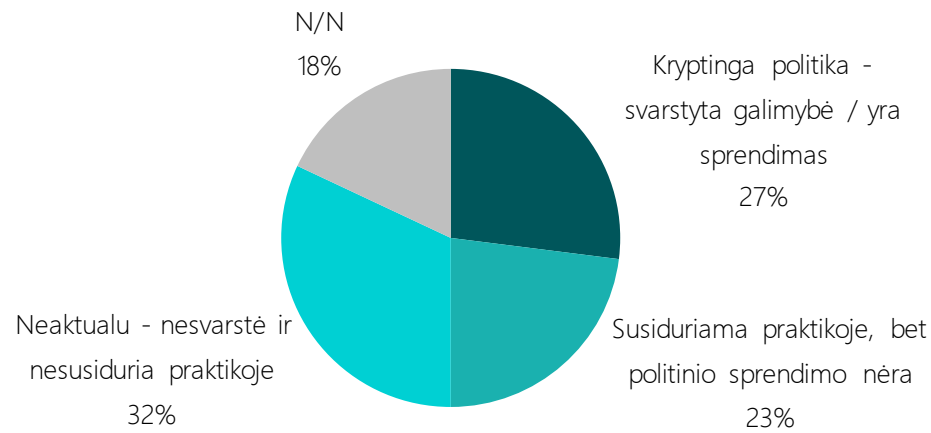
5. KAI KURIOS SAVIVALDYBĖS REALIAI SVARSTO UŽSIENIEČIŲ DARBININKŲ PRITRAUKIMO GALIMYBĘ

Savivaldybės, kuriose ypač trūksta darbo jėgos (neranda Lietuvoje ir nesitiki su mūsų atlyginimais prikviesti grįžti), vis rimčiau svarsto galimybę pritraukti darbininkus iš užsienio. Tokias iniciatyvas dažniausiai kelia verslo atstovai, o savivaldybei tenka daugiau tarpininkės vaidmuo tarp vietos darbdavių bei centrinės valdžios.

Užsieniečių pritraukimas

Ar savivaldybės lygmenyje buvo svarstymas ar sprendimas pritraukti miesto / rajono verslui reikalingus žmones, skatinant ne lietuvių kilmės užsieniečių imigraciją?

N=44

Užsieniečių darbininkų pritraukimo galimybės svarstymas...

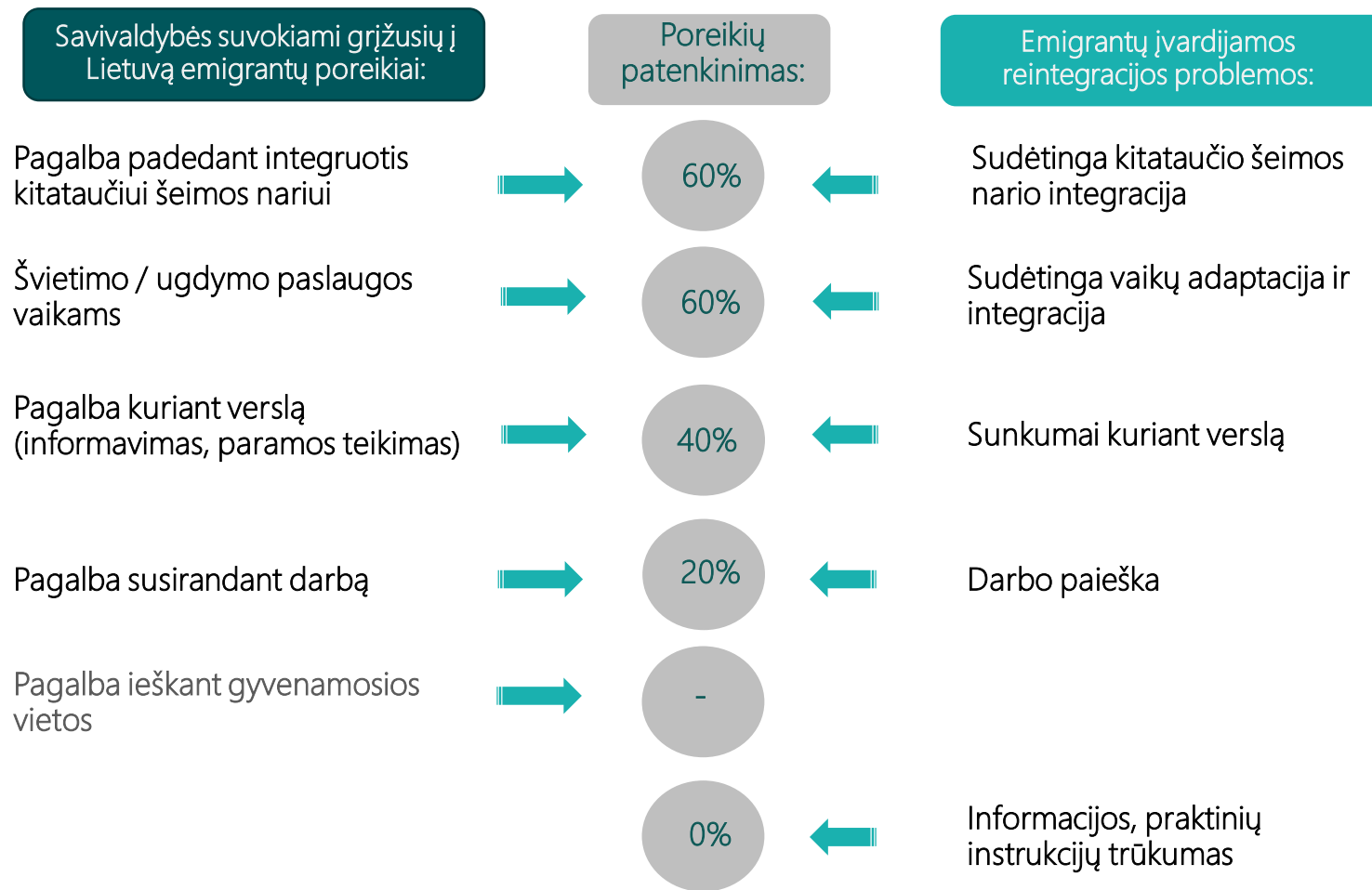
„šitu klausimu labai aktyviai dirbama, nes įmonės pas mus labai norėtų įsidarbinti ukrainiečius. Norime pasikviesti vyriausybės atstovą ir tartis, kaip spręsti tokį klausimą, nes vietiniai žmonės nelabai nori dirbti už siūlomą atlyginimą“

„per metus kreipėsi 3 darbdaviai dėl 14 užsieniečių įdarbinimo į statybinių profesijų laisvas darbo vietas“

„viena įmonė kreipėsi į savivaldybę su raštu, prašydama kreiptis aukščiau į Seimą ar dar kur nors, kad būtų sudarytos lengvesnės sąlygos lengvesniam užsieniečių įdarbinimui“

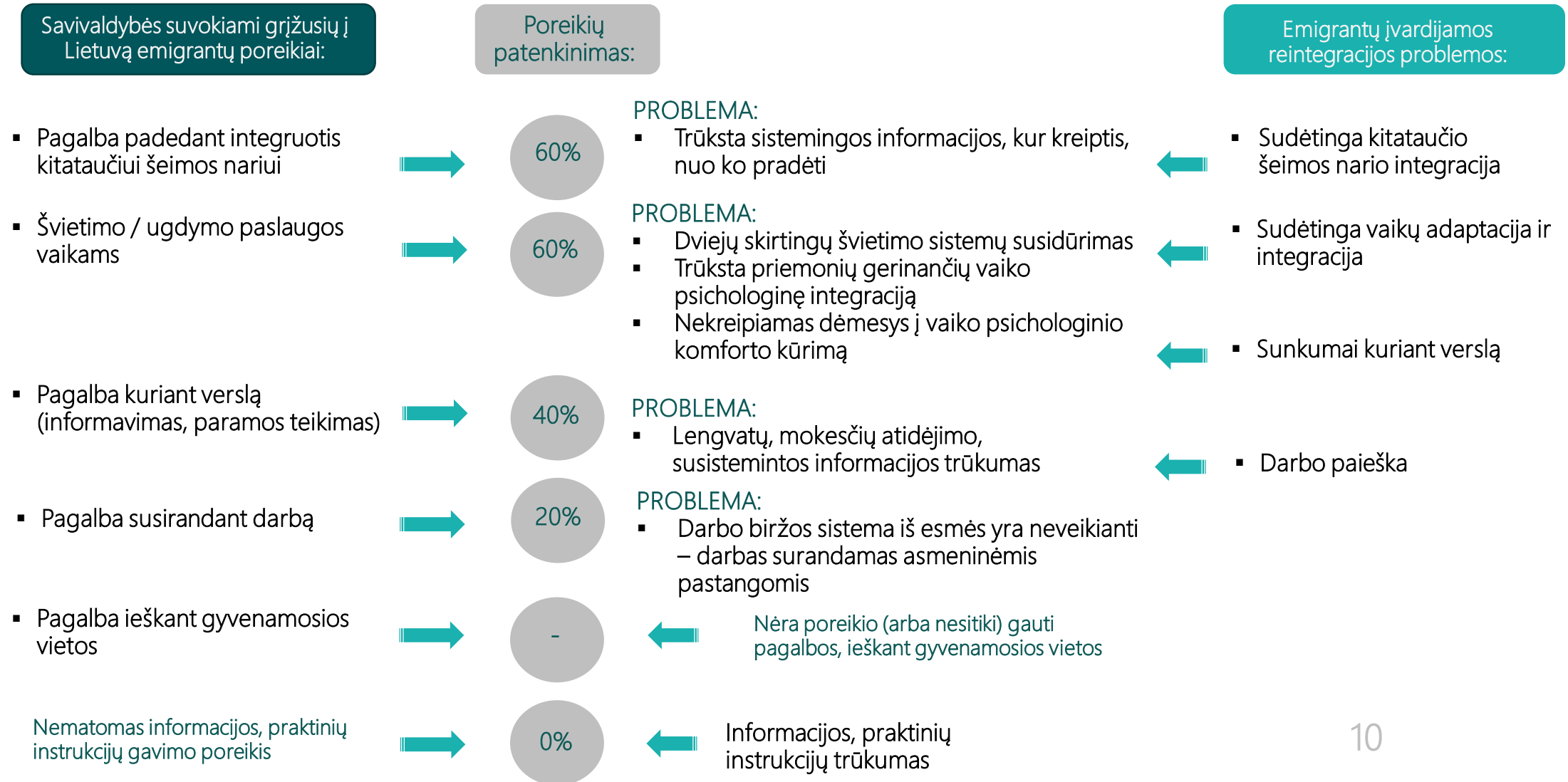
6. SAVIVALDYBĖMS PAVYKSTA GANA GERAI IDENTIFIKUOTI DAUGUMĄ GRĮŽUSIŲ EMIGRANTŲ POREIKIŲ, TAČIAU SUNKIAU SEKASI JUOS PATENKINTI.

Nemaža dalis nurodomų priemonių yra „teorinės“ ar pasyvaus pobūdžio

*Savivaldybių identifikuojami ir emigrantų išsakomi poreikiai bei sąlyginis jų patenkinimo procentas

7. PAGRINDINĖS PRIEŽASTYS, TRUKDANČIOS GERIAU TENKINTI EMIGRANTŲ PORIEKIUS

8. REEMIGRACIJOS PARADOKSAS: UŽSIENYJE TAI SUGEBU – LIETUVOJE NE

Kalbant apie praktinius integracijos užsienyje ir reintegracijos sugrįžus aspektus, susidaro paradoksali situacija, kad „techninė integracija“ (t.y. buities ir dokumentų susitvarkymas, įsidarbinimas) užsienyje dažniau vyksta sklandžiau nei reintegracija grįžus į Lietuvą. Galima išskirti dvi tokio reiškimo priežastis:

1. integruotis užsienyje (t.y. susirasti būstą, darbą, išspręsti biurokratinius klausimus, gauti visą dominančią informaciją) labai dažnai padeda gerai išsivystęs emigrantų tinklas – giminės, pažįstami, draugai, gyvenantys užsienyje ir patys pradėję visus įsitvirtinimo procesus, o tokių „sugrįžusių“ pagalbos mechanizmų Lietuvoje nėra;
2. užsienyje žmogus labiau mobilizuotas, jaučiasi atsakingas už save, tuo tarpu grįžus dažnai užvaldo nuostata, kad Lietuva vien už grįžimą jam kažką skolinga ir bet kokios biurokratinės kliūtys vertinamos „per padidinamąjį stiklą“.

Lietuvos atsakas - „Mokėjo išvykti, mokės ir sugrįžti“ ar „Gera tave vėl matyti, kuo galiu padėti?“

9. NORS EMIGRACIJOS SUVALDYMO POLITIKA VISŲ PIRMA YRA SEIMO IR VYRIAUSYBĖS UŽDAVINYS, SAVIVALDYBĖS TAIP PAT TURI NEMAŽAI VEIKSMŲ ERDVĖS. REKOMENDUOTINA:

1. Efektyvinti pagalbą tose srityse, kurios yra tiesiogiai administracijos kompetencijos ribose (pvz. integracijos problemų sprendimas švietimo srityje, biurokratinių procesų supaprastinimas).
2. Imtis neformalių iniciatyvų mediavimo vaidmens (o kartais ir iniciatyvos). Realiai veikiančios nevyriausybinės iniciatyvos, neformalios grupės ne tik palengvina informacijos sklaidos procesus, bet ir prisideda prie patrauklesnio savivaldybės įvaizdžio formavimo, o sėkmės istorijos skatina didesnę potencialiai grįžti svarstančių migrantų pasitikėjimą.
3. Sisteminti, administruoti ir skleisti informaciją, reikalingą grįžtantiems ir grįžti svarstantiems migrantams. Susistemintos, nuolat atnaujintos, neformalaus stiliaus informacijos pateikimas savivaldybės administracijos ar specializuotoje svetainėje, konkretaus grįžusių ar grįžti planuojančius gyventojus „kuruojančio“ specialisto kontaktų pateikimas ar „gyvo pokalbio“ funkcija leistų gyventojams sklandžiau spręsti kylančias problemas, o savivaldybei parodyti savo privalumus ir didinti miesto / rajono patrauklumą ne tik tarp migrantų, bet ir į šalies didmiesčius išvykusių gyventojų.
4. Viešinti gerai veikiančias regionines iniciatyvas, pvz. Alytaus „Lietuvybės centras“, Bendradarbiystės centrai „Spiečius“ Alytuje ir Šiauliuose, „Globali Tauragė“, kt., diegti panašias iniciatyvas kituose regionuose.

10. TAM SAVIVALDYBĖS TURI SAVO RINKĖJŲ MANDATĄ – DAUGUMA GYVENTOJŲ PRITARIA, KĄD GRĮŽUSIEMS MIGRANTAMS TURĖTŲ PADĖTI VISŲ LYGIŲ VALDŽIA

Jūsų nuomone, ar turėtų būti kuriamos programos ir įgyvendinamos tikslinės priemonės palengvinančios emigrantų grįžimą į Lietuvą? Kuri iš žemiau pateiktų nuostatų geriau atitinka Jūsų nuomonę? (proc.)

N=1005

N=508

N=497

KELI PASTEBĖJIMAI NE IŠ TYRIMO...

Vienos išganingos priemonės suvaldyti emigraciją ir skatinti grįžimus nėra, reikalingas darbas daugelyje sričių ir įvairiais lygiais:

1.

Reikalinga aiški bendra Lietuvos vizija ir strategija – kur link mes einam, ko siekiame? Idėja ir kryptis – kodėl verta grįžti (neišvykti) ir prisidėti, kodėl verta tame dalyvauti. Daugelis emigrantų „tikrai myli Lietuvą“ ir tikrai prisidėtų – jei matytų tikslą ir tikėtą, kad jo pastangos reikalingos ir prasmingos

2.

Labai aiškiai įvardinti – kur ir kodėl matome poreikį ir nišas grįžtantiems emigrantams? Kokiems (visiems ar tik talentams)? Kokios naujos galimybės? Kokie iššūkiai laukia? Ir tai aiškiai ištransliuoti.

3.

Konkretni pagalba vietose galvojantiems apie grįžimą, grįžtantiems ir sugrįžusiems, jei / kai jie susiduria su informacijos trūkumu, su praktinėmis grįžimo ar reintegracijos problemomis.
Žinojimas, kad gali kreiptis pagalbos, kad yra pasirengusių tau padėti – ne tik pakartotinės emigracijos prevencija, tai ir netiesioginis skatinimas pagalvoti apie grįžimą.

TMO Vilniaus biuras

- Portalas www.iom.lt
- El. paštas: iomvilnius@iom.lt

Migracijos informacijos centras „Renkuosi Lietuvą“

- Portalas www.renkuosilietuva.lt
- El. paštas: mic@iom.lt
- Telefonais 8 800 22922 (nemokama tel. linija Lietuvoje)
ir +370 52 51 43 52.
- Facebook paskyra: “Renkuosi Lietuvą”